

zomer 2020
36e jaargang nummer 2
kwartaalblad

**Het Groninger
Landschap**

Golden Raand

Het Groninger Wad

Werelderfgoed Waddenzee verdient beheer van wereldklasse

De Waddenzee is ons allermooiste natuurgebied. Tegelijkertijd erkent iedereen dat het natuurbeheer een impuls verdient. De kersverse Beheerautoriteit Waddenzee gaat hiermee aan de slag. De beheeropgave die er ligt, is groot en uitermate complex. Het vereist samenwerking. Alleen mét elkaar kunnen we de beheerklus klaren.

De Waddenzee is het beste dat Nederland in huis heeft. Werelderfgoed, internationale betekenis en faam, cruciaal voor trekkende vogels en vissen: geen natuurgebied in Nederland kan tippen aan de omvang en rijkdom van de Waddenzee. Dan is het goed, dat juist hier het natuurbeheer een impuls krijgt. Dat is nodig. “Op land is het beheer helder. Van elk natuurgebied in Nederland weten we wie de eigenaar is, wat de natuurdoelen zijn, welke doelsoorten er leven en bij wie we met vragen kunnen aankloppen. Voor de Waddenzee, met stip ons belangrijkste natuurgebied, weten we dat vaak niet.” Aan het woord is Marco Glastra, directeur van Het Groninger Landschap. Aan beheerders geen gebrek in de Waddenzee. Het gebied telt er maar liefst dertien, waaronder Rijkswaterstaat en tal van overheden en natuurorganisaties. Waddenspaghetti, noemt Ester Kuppen, beleidsmedewerker van de Waddenvereniging, de kluwen aan bestuurders en beheerders die in de Waddenzee actief zijn. “Iedereen trekt een andere kant op, terwijl we heldere keuzes moeten maken. Anders gaan we de natuurdoelen niet halen”, aldus Kuppen.

Momentum is er

Helderheid gloort. Maart jongstleden startte de Beheerautoriteit Waddenzee, een langgekoesterde wens van alle waddenpartijen. De twee directeuren, Christine Wijshake en Marre Walter, staan voor een

grote uitdaging: het waddenbeheer tot één samenhangend geheel smeden. Eerste opdracht: het opstellen van een beheerplan. Glastra is vol verwachting. “De komst van de beheerautoriteit is hét moment om nu eindelijk na jaren van praten het beheer daadwerkelijk goed te regelen. De directeuren geven we alle ruimte en vertrouwen. Iedereen moet nu over zijn eigen schaduw stappen.” Het beheerplan hoeft van Glastra niet allesomvattend te zijn. Een recente inventarisatie wijst uit dat honderd bestaande beheerplannen en -documenten op de plank liggen. “Al dat werk moeten we niet overdoen. Laten we een aantal essentiële verbeterpunten aanwijzen, die we de komende vier jaar met elkaar beetpakken.”

Wensenlijst

Op Glastra's wensenlijst staan zaken als handhaving, monitoring en gastheerschap. “De Waddenzee wordt veel gebruikt. Dat kan best, maar zonder de natuur te verstoren. Vogels en zeehonden hebben rust nodig. Daarom moeten we de recreatie in goede banen leiden. In de Waddenzee ontbreekt een recreatieve zonering. De Duitse Waddenzee is in drie zones gedeeld: een voor publiek afgesloten zone, een recreatieve zone en een zone die buiten het broedseizoen open is. Dat is duidelijk.” Voor de uitvoering van het waddenbeheer steekt Glastra een helpende hand uit. “We beheren al kwelders,

binnendijkse parels en het grootste deel van de Dollard. We bieden aan om beheertaken in de Waddenzee op ons te nemen, ook buiten ons bezit. Denk aan gastheerschap, handhaving en het geleiden van bezoekers. De beheerautoriteit sluit, nadat het beheerplan rond is, met alle beheerders samenwerkingsovereenkomsten af. In de overeenkomst maken we bindende afspraken: over taken, menskracht en financiën.” Samenwerken luidt volgens Glastra het devies voor het waddenbeheer, een trend die al volop gaande is. Mooi voorbeeld vindt hij dat collega Silvan Puijman meevaart met het inspectieschip van de Waddenunit. “Zo hebben wij samenwerking voor ogen. We versterken elkaar. Silvan is zo vaker op water in de Dollard en de Waddenunit kan vaker uitvaren.”

Rijkswaterstaat vergroent

Binnen Rijkswaterstaat krijgt natuur meer aandacht. Dat geldt overal in het land, maar zeker voor de Waddenzee. Drie jaar geleden werd Rijkswaterstaat eigenaar van negentig procent van de Waddenzee. Het gros bestaat uit wadplaten en -geulen. “We zijn nu de grootste natuurbeheerder in de Waddenzee”, vertelt Jan Theo IJnsen, programmamanager natuurbeheer van Rijkswaterstaat Noord-Nederland. De organisatie pakt de beheeropgave met verve op. Helemaal nieuw is de opgave niet. “We zijn al jaren actief als beheerder in de

Waddenzee. Zo werken we aan waterkwaliteit en waterveiligheid. Dat we nu eigenaar zijn, betekent voor ons meer inzet op natuurbeheer. We krijgen nieuwe taken, meer budget, extra mogelijkheden en nieuwe collega's. We nemen meer ecologen in dienst en versterken het toezicht en de handhaving, ook op het water.”

Met natuurogen kijken

Nieuw elan is nodig, stelt IJnsen. Hij refereert aan de Algemene Rekenkamer, die concludeert dat natuurontwikkeling in de Waddenzee achterblijft. IJnsen noemt talloze thema's waar Rijkswaterstaat aan werkt. “Zeegrasherstel, dynamisch kwelderbeheer, vismigratie, dijkversterkingen met natuurwinst, het slibprobleem in de Eems-Dollard: we maken er werk van en zoeken samenwerking met andere organisaties. Meer dan vroeger kijken we met ‘natuurogen’ naar beheer en onderhoud. Dan blijken dammen opeens perfecte broedplekken voor noordse sterns of kan in de luwte van de dam een kwelder ontstaan.” Rijkswaterstaat is blij met de kersverse beheerautoriteit. “De eerste gesprekken met de directeuren laten een positieve indruk achter. De wil tot samenwerken is groot in het Waddengebied en de beheerautoriteit zal dat stimuleren. Wij zien de beheerautoriteit als steun in de rug.”

Publiek proeft verhalen in ‘Smaak van de Wadden’

“We willen de binding van het publiek met de Wadden vergroten. Daarvoor hebben we de hulp en creativiteit van ondernemers hard nodig”, zegt Mark van den Anker, projectleider van Marketing Groningen voor de Groningse Waddenkust. Op de website www.visitwadden.nl verzamelt de organisatie mooie verhalen van de Waddenkust en koppelt daar zoveel mogelijk toeristische routes aan.

“We hebben inmiddels vier verhaallijnen: Watererfgoed, Werelderfgoed, Strijd om de Wadden en Smaak van de Wadden. De eerste twee verhaallijnen hebben we al uitgerold en nu zijn we bezig met het ontwikkelen van de laatste twee. Bij Smaak van de Wadden proberen we de verhalen met de culinaire aspecten van het gebied te combineren. Zo maken we afspraken met zuivelboeren, bedrijfjes op de eilanden, lokale voedselproducenten dus. Elke verhaallijn heeft wandel- of fietsroutes waarbij we ondernemers en instellingen koppelen aan bezienswaardigheden om verhaallijnen ‘beleefbaar’ te maken. Zo werken we nu aan een route in het Oldambt en in de top van Groningen, het gebied ruwweg tussen Noordpolderzijl en Nieuwe Statenzijl. We maken daarbij afspraken met boerderij-winkels, maar ook grotere instellingen als Thermen Bad Nieuweschkans en Hooghoudt. Daar koppelen we ook zoveel mogelijk arrangementen bij. Het initiatief groeit. Ook ondernemers moeten wennen en wellicht anders naar hun producten kijken, om te zoeken naar creatieve mogelijkheden om hun aanbod te verrijken met wat je specifiek van de Wadden kunt leveren. Dat is een heel intensief proces. Maar als het een keer staat, is het geweldig!”

Bestuurlijke spaghetti

Kuppen van de Waddenvereniging wil de waddenspaghetti ontwarren. Het versnipperde beleid en beheer doet volgens haar de natuur geen goed. Als voorbeeld noemt ze de vergunningverlening. “Meerdere instanties geven los van elkaar vergunningen af, maar niemand overziet wat de optelsom betekent voor de Waddennatuur. De Waddenzee is primair een natuurgebied. Medegebruik is mogelijk, maar het mag de natuur niet schaden. Toch gebeurt dat volop. Zoutwinning en gaswinning zijn ons een doorn in het oog. Ook mag de verduurzaming van de visserij van ons sneller.” De Waddenvereniging wilde graag

een beheerautoriteit, maar Kuppen is niet zo tevreden over de uitkomst. “De beheerautoriteit heeft geen geld, geen middelen en geen bevoegdheden. De directeuren moeten op grond van overtuigingskracht het beheer van de Waddenzee verbeteren. Een lastige opgave. Ik hoop dat ze de samenwerking echt bevorderen. Partijen werken al steeds beter samen. Neem de vijf werkgemeenschappen, getrokken door natuurorganisaties, waar beheerders, gebruikers, recreanten en onderzoekers elkaar ontmoeten en informatie uitwisselen. Een mooie ontwikkeling.”

Drie nieuwe organen

Niet alleen de beheerautoriteit is nieuw, ook het bestuurlijk overleg, waar alle overheden in het Waddengebied aanschuiven, en het omgevingsberaad. Beide overleggen staan in de startblokken. Kuppen: “In het omgevingsberaad zitten alle betrokken waddenpartijen aan tafel. Denk aan natuurorganisaties, vissers, havens, recreatie en wetenschap. De overleggen moeten de bestaande versnippering tegengaan. Ik vind het goed dat alle instanties bij elkaar aan tafel schuiven, maar daarmee is de waddenspaghetti niet uit de wereld. We hebben nu extra overlegorganen, daarmee nóg meer waddenspaghetti, maar nog geen heldere koers. Daar moeten de ministeries voor zorgen, maar die durven geen keuzes te maken.”

Waddenkennis opdoen

Een beter natuurbeheer vereist gedegen natuurkennis. Rijkswaterstaat wil de monitoring en het onderzoek in de Waddenzee versterken. “We willen onze kennis over onder meer morfologie en ecologie vergroten. Die kennis maken we openbaar. Eind dit jaar verschijnt op internet een natuurkaart van de Waddenzee, met alle beschikbare natuurinformatie. We actualiseren de kaart regelmatig”, vertelt Jansen van Rijkswaterstaat. Hij vindt het belangrijk om beleid en beheer op metingen te baseren. “Nemen we beheermaatregelen, zoals het opruimen van afval op de Rottums, dan combineren we dat met wetenschappelijk onderzoek naar microplastics.” Voor Theunis Piersma, hoogleraar trekvoegecologie, klinkt deze combinatie als muziek in de oren. “Ik vind dat ingrepen in de Waddenzee altijd gekoppeld moeten worden aan onderzoek en monitoring. Dat gebeurt bijna nooit. Ik zie in de Waddenzee zoveel besluiten en ingrepen zonder dat het effect op de natuur helder is. Allemaal gemiste kansen. Van elke ingreep kun je leren.”

Meer dan trends

Piersma hamert op het belang van wetenschappelijk onderzoek. “Om goed te kunnen beheren moeten we aan de juiste knoppen draaien. Dat lukt alleen als we weten hoe het systeem werkt.” Hij ziet in de Waddenzee enorme kennislacunes. “Van het ‘natte wad’ weten we bijvoorbeeld nog zo weinig”, stelt hij vast. Lovend is Piersma over de jaarlijkse bemonstering van bodemdieren op zesduizend punten in de Waddenzee. Dit jaar gebeurt dat voor de dertiende keer. “Maar door gebrek aan financiering blijft zo’n bemonstering fragiel. Terwijl continuïteit essentieel is voor monitoring. Je hebt lange meetreeksen nodig.” Een structurele Waddenzeedekkende monitoring van alle relevante soortgroepen is essentieel, maar volgens Piersma niet afdoende. “Met monitoren breng je enkel trends in beeld. Dan weet je welke soorten toenemen en dalen. Wat je niet weet, is waarom. Daarvoor moet je processen doorgronden, het latje eronder openen. Pas als je het systeem echt begrijpt, kun je handvatten voor een effectief natuurbeheer opstellen.”

Tekst Addo van der Eijk Fotografie Aaldrik Pot, Andries de la Lande Cremer

Dynamiek afslag westpunt van Rottumerplaat

Gedreven wetenschappers

Piersma hoopt dat de beheerautoriteit de beheeropgave koppelt aan wetenschappelijk onderzoek. Hij ziet om zich heen gedreven wetenschappers met hart voor de Waddenzee. “Samen met natuurorganisaties en Rijkswaterstaat werken ze aan herstel van zeegrasvelden en mosselbanken. Mooi voorbeeld is het vogeleiland Griend, waar wetenschappers het effect van een grootschalige herstelmaatregel volgen.” Zelf volgt Piersma trekvogelsoorten met kleine

zenders. Vier jaar lang bestudeerde hij met zijn team hoe vijf soorten - rotgans, lepelaar, rosse grutto, kanoet en drieteenstrandloper - de Waddenzee gebruikt. Met klinkende resultaten en beheeradviezen. “Maar toen droogde het geld op. Het werk ligt nu grotendeels stil. Laten we samenwerken, natuurbeheerders en overheden. Zodat we op basis van gedegen proceskennis het Waddenzeebeheer kunnen verbeteren.”